

NORGES HØYESTERETT

Den 6. mars 2023 ble det av Høyesteretts ankeutvalg med dommerne Webster, Bergsjø og Høgetveit Berg i

HR-2023-406-U, (sak nr. 22-183098STR-HRET), straffesak, anke over beslutning:

A (advokat Benedikte Sunde Jamth)

mot

Påtalemyndigheten (statsadvokat Jørn Henning Bremnes)

avsagt slik

K J E N N E L S E :

Sakens spørsmål og bakgrunn

- (1) Saken gjelder anke over lagmannsrettens beslutning om ikke å gi samtykke til å fremme en anke etter straffeprosessloven § 321 første ledd.
- (2) Politimesteren i Troms utstedte 26. januar 2022 forelegg mot A for overtredelse av:

«Smittevernloven § 8 - 1 første ledd, jf. § 1 - 2 femte ledd, jf. iHR-forskriften § 5 første ledd bokstav a, jf. annet ledd

for å ha overtrådt bestemmelsen om at fører av skip snarest mulig og senest ved ankomst til første ankomstpunkt i Norge skal varsle kontrollsentralen, tollvesenet eller Kystverket, dersom føreren har grunn til å anta at det finnes smittestoffer eller annet agens om bord som kan utgjøre en alvorlig hendelse av betydning for internasjonal folkehelse.

Grunnlag:

I perioden fra onsdag 29. juli til fredag 31. juli 2020, under seilas fra Svalbard til Tromsø, var det mistanke om covid-19-smitte om bord på X. Den 29. juli 2020 ble A, som skipets kaptein, varslet av smittevernlege i Hadsel kommune om at en passasjer som hadde vært med på skipets seilas den forutgående uken, hadde fått påvist covid-19 og smittesporing tilsa at skipet var sannsynlig smittested. Han hadde også andre opplysninger som tilsa smitte om bord, herunder e-post fra skipslege B datert 29. juli kl. 15.47 og kl. 20.26, sendt bl. a. til skipets overstyrmann og kaptein, fremgikk det at det ble anbefalt og/eller var besluttet å teste to av skipets crew for covid-19. Det var også kjent for ham at ytterligere to av fartøyets crew var syk og isolert om bord med symptomer som kunne indikere covid-19-smitte. Han besørget til tross for dette ikke varsling av tollvesenet eller Kystverket før skipet la til kai i Tromsø den 31. juli 2020. Tvert om ble det på skjema til Vardø Sjøtrafikksentral den 29. juli 2020 uriktig bekreftet at 'det ikke er personer om bord på fartøyet med influensasmitte, eller andre symptomer som kan indikere COVID-19'.»

- (3) A vedtok ikke forelegget, og saken ble oversendt til tingretten for avgjørelse, jf. straffeprosessloven § 268. Den ble forent med en sak mot en av legene om bord på X, som var tiltalt for overtredelse av andre bestemmelser. For så vidt gjaldt A la aktor ned påstand om en bot på 36 000 kroner.
- (4) Nord-Troms og Senja tingrett avsa 20. september 2022 dom som for As del har slik domsslutning:
- «1. A, f. 00.00.1974, dømmes for overtredelse av smittevernloven § 8-1 første ledd, jf. § 1-2 femte ledd, jf. IHR-forskriften § 5 første ledd bokstav a, jf. annet ledd, til en bot på 36 000 – trettisekstusen – kroner, subsidiært fengsel i 30 – tredve – dager.
2. A dømmes til å betale saksomkostninger til staten med 10 000 – titusen – kroner.»
- (5) A anket dommen til Hålogaland lagmannsrett. Anken gjaldt bevisbedømmelsen og lovanvendelsen under skyldspørsmålet.
- (6) Hålogaland lagmannsrett avsa 7. november 2022 beslutning med slik slutning:
- «Det gis ikke samtykke til at anken fremmes.»
- (7) A har anket til Høyesterett. Han har blant annet anført at lagmannsretten her hadde begrunnelsesplikt, og at det da ikke er tilstrekkelig å slutte seg til tingrettens bevisvurdering. Lagmannsrettens begrunnelse gir ikke holdepunkter for at det er gjort en selvstendig overprøving av bevisbedømmelsen. Når det særlig gjelder anken over lovanvendelsen, er lagmannsrettens begrunnelse identisk med den som er gitt i medtiltaltes sak. Det var imidlertid ikke de samme lovanvendelsesspørsmålene som ble tatt opp i ankene fra de to tiltalte. Heller ikke på dette punktet viser begrunnelsen at det har skjedd en reell overprøving av tingrettens dom. A har lagt ned påstand om at lagmannsrettens beslutning oppheves.
- (8) *Påtalemyndigheten* har tatt til motmæle og påstått anken forkastet.
- (9) I brev fra ankeutvalget ble partene bedt om å ta stilling til om lagmannsretten hadde plikt til å begrunne beslutningen om ikke å samtykke til ankebehandling etter straffeprosessloven § 321 fjerde ledd andre punktum. De ble også bedt om å uttale seg om hvilke krav som må stilles til lagmannsrettens begrunnelse når det foreligger begrunnelsesplikt, og når lagmannsretten gir en begrunnelse uten å ha plikt til det. Partene har inngitt merknader.

Ankeutvalgets syn på saken

Ankeutvalgets kompetanse og problemstillingen i saken

- (10) Høyesteretts ankeutvalg bemerker at utvalgets kompetanse er begrenset til å prøve lagmannsrettens saksbehandling, jf. straffeprosessloven § 321 femte ledd.
- (11) Lagmannsretten har korrekt vurdert spørsmålet om samtykke til ankebehandling etter straffeprosessloven § 321 første ledd. Bestemmelsen gjelder i saker hvor det ikke er påstått og ikke idømt annen reaksjon enn bot, inndragning eller tap av retten til å føre motorvogn mv.

Samtykke skal bare gis «når særlige grunner taler for det». Fjerde ledd andre punktum slår fast at beslutningen skal være begrunnet «når særlige grunner tilsier det».

- (12) I dette tilfellet har lagmannsretten gitt en kortfattet begrunnelse for at samtykke til ankebehandling ikke ble gitt. Spørsmålet er hvilke krav som stilles til begrunnelsen, og om kravene er oppfylt.

Generelt om kravene til begrunnelser etter straffeprosessloven § 321 første ledd

- (13) Høyesterett vurderte i storkammeravgjørelsen inntatt i Rt-2008-1764 plikten til å begrunne beslutninger etter straffeprosessloven § 321. Om bestemmelsens første ledd heter det i avsnitt 116:

«Også jeg legger til grunn at SP artikkel 14 nr. 5 ikke krever ankerett i tilfellene omhandlet i straffeprosessloven § 321 første ledd. Av den grunn vil det heller ikke foreligge begrunnelsesplikt i disse tilfellene. Jeg utelukker ikke at det kan forekomme spesielle situasjoner der en begrunnelse for ikke å tillate anke vil være på sin plass, for eksempel der det er tale om en særlig høy bot eller inndragning.»

- (14) Plikten til å begrunne beslutninger etter § 321 første ledd «når særlige grunner tilsier det» ble tatt inn i straffeprosessloven ved lovendring 10. desember 2010. I Prop. 141 L (2009–2010) side 140 uttaler departementet at uttrykket «særlige grunner» er ment å omfatte «de samme forhold som i rettspraksis har vært betegnet som ‘spesielle situasjoner’ som kan medføre at det kreves en begrunnelse for beslutningen». Departementet viser i den forbindelse blant annet til Rt-2008-1764 avsnitt 116. Det sies ikke noe om hva som i tilfelle kreves av begrunnelsen i en beslutning etter § 321 første ledd.

- (15) I avgjørelsen inntatt i Rt-2012-1047, som gjaldt en straffesak hvor det bare var påstått og idømt bot, opphevet Høyesteretts ankeutvalg lagmannsrettens beslutning om ikke å samtykke til ankebehandling etter § 321 første ledd. Lagmannsretten hadde gitt en begrunnelse, men denne var etter ankeutvalgets syn ikke tilstrekkelig. Om kravene til begrunnelsens innhold uttaler utvalget dette i avsnitt 18:

«På bakgrunn av tingrettens mangelfulle begrunnelse for at A hadde oppfylt skyldkravet ved underslag og under henvisning til de alvorlige konsekvensene av domfellelsen for de tiltalte stilling, var lagmannsretten i denne saken pliktig til å begrunne hvorfor den ikke samtykket i ankebehandling. Det har lagmannsretten også gjort. Lagmannsrettens begrunnelse må imidlertid vise at det har skjedd en reell og forsvarlig vurdering av om det foreligger en ‘særlig grunn’ til å samtykke i ankebehandling. Hva som kreves i så måte vil blant annet bero på tingrettens dom, hva som gjøres gjeldende i anken, og de sentrale bevis- og rettsspørsmål.»

- (16) Ankeutvalget slo i den saken altså fast at lagmannsretten hadde plikt til å begrunne hvorfor det ikke ble gitt samtykke til ankebehandling. I et slikt tilfelle måtte begrunnelsen etter ankeutvalgets syn vise at det hadde skjedd en reell og forsvarlig vurdering av om det forelå en særlig grunn til å gi samtykke.

- (17) Standpunktet ble fulgt opp i avgjørelsen inntatt i Rt-2012-1246, hvor ankeutvalget i avsnitt 20 uttaler:

«Dersom det foreligger begrunnelsesplikt, må begrunnelsen vise at det har skjedd en reell overprøving av tingrettens dom og gi svar på hvorfor anken ikke tillates fremmet,

jf. HR-2012-1307-U [Rt-2012-1047] avsnitt 18.»

- (18) I saken refererer ankeutvalget videre det som er sagt i Rt-2012-1047 avsnitt 18 om hva som i så fall kreves av begrunnelsen. Av kjennelsen fremgår det klart at de nevnte kravene til begrunnelsen gjelder i de tilfellene hvor det foreligger begrunnelsesplikt. Det samme følger av avgjørelsen i Rt-2013-238 avsnitt 13. I slike tilfeller må begrunnelsen altså vise at det har skjedd en reell og forsvarlig vurdering av om det foreligger en særlig grunn til å samtykke til ankebehandling. Hvilke krav som stilles til begrunnelsen, vil bero på tingrettens dom, hva som gjøres gjeldende i anken, og de sentrale bevis- og rettsspørsmålene i saken.
- (19) Ingen av de nevnte avgjørelsene tar stilling til hvilke krav som eventuelt må stilles til begrunnelsen i de tilfellene hvor det *ikke* foreligger begrunnelsesplikt, men hvor lagmannsretten likevel har valgt å gi en begrunnelse. Utvalget kan heller ikke se at dette er problematisert uttrykkelig i senere avgjørelser. Både påtalemyndigheten og A har gitt uttrykk for at begrunnelsen i slike tilfeller i utgangspunktet må oppfylle samme krav som i saker der det foreligger begrunnelsesplikt. Til dette bemerker ankeutvalget:
- (20) Når det ikke foreligger plikt til å begrunne beslutningen om ikke å gi samtykke til ankebehandling, kan det heller ikke være grunn til å stille særlig strenge krav til den begrunnelsen som likevel er gitt. Generelt varierer kravene til begrunnelse alt etter karakteren av den enkelte sak, jf. uttalelsen om begrunnelseskravet for ankenektelser etter straffeprosessloven § 321 andre ledd i Rt-2008-1764 avsnitt 106. Som en konsekvens av dette er det oppstilt særlig strenge krav til lagmannsrettens begrunnelse i de alvorligste sakene, jf. HR-2021-2058-A avsnitt 42 med videre henvisninger. Saken gjaldt vilkårene for ankenektelse i de såkalte seksårssakene, det vil si saker hvor strafferammen er fengsel i mer enn seks år, og som det før 1. januar 2020 ikke var anledning til å nekte fremmet. Motsetningsvis kan det – så lenge de konkrete omstendighetene ikke tilsier begrunnelsesplikt – ikke være grunn til å kreve mye av en begrunnelse for ikke å samtykke til ankebehandling i de mindre alvorlige sakene som reguleres av § 321 første ledd. Det må likevel være et vilkår at begrunnelsen ikke skaper tvil om resultatet i tingrettens dom eller om lagmannsrettens forståelse av samtykkekriteriet i straffeprosessloven § 321 første ledd.

Konkret om lagmannsrettens begrunnelse

- (21) På denne bakgrunn går ankeutvalget over til å vurdere lagmannsrettens begrunnelse. Det må først tas stilling til om lagmannsretten hadde plikt til å begrunne at det ikke ble gitt samtykke til ankebehandling.
- (22) Som nevnt skal det etter § 321 fjerde ledd andre punktum gis begrunnelse når «særlige grunner tilsier det». Om dette heter det i Rt-2012-1047 avsnitt 12:

«Når lagmannsretten samtykker i ankebehandling fordi 'særlige grunner' tilsier det, er det ikke nødvendig å begrunne samtykket. Det er altså i enkelte tilfeller hvor lagmannsretten kommer til at det ikke foreligger 'særlige grunner' og dermed ikke henviser saken til ankebehandling at det må gis en begrunnelse. Dette innebærer at det også for kravet om begrunnelse har betydning når det kan foreligge en 'særlig grunn' til å samtykke i ankebehandling. Om det uttales det i Ot.prp. nr. 78 (1992–1993) side 83 gjennom et sitat fra NOU 1992: 28 side 144:

‘Slike særlige grunner kan være at avgjørelsen er særlig tvilsom, at den har betydning utenfor den foreliggende sak, eller at den har særlig store konsekvenser for siktede. Det siste kan f. eks. skyldes botens eller inndragningens størrelse, avgjørelsens konsekvenser for domfeltes stilling eller at domfellelsen medfører en særlig belastning, f. eks. hvor det er idømt bot for uaktsom tilsidesettelse av sikkerhetsforskrifter i forbindelse med en dødsulykke. Selv om det skulle foreligge slike forhold, vil imidlertid retten kunne nekte samtykke når den finner det klart at anken ikke vil føre frem, slik at den ville ha blitt nektet fremmet i medhold av annet ledd dersom samtykke ikke hadde vært nødvendig.’»

- (23) Tingretten har skrevet en grundig dom, og resultatet fremstår ikke som tvilsomt. Boten er på 36 000 kroner, slik at avgjørelsen ikke kan sies å ha særlig store økonomiske konsekvenser for A. Utvalget kan heller ikke se at domfellelsen medfører særlige belastninger for ham for øvrig, ut over medieomtalen og det som alltid vil være tilfellet ved en straffedom. Riktignok synes det ikke å være mye praksis om forståelsen av IHR-forskriften og heller ikke om hjemmelsbestemmelsene i smittevernloven §§ 1-2 og 2-3. Saksforholdet er imidlertid spesielt, samtidig som hjemmelsspørsmålet ikke byr på tvil. Saken reiser dermed heller ikke spørsmål av prinsipiell interesse. Ankeutvalget mener på denne bakgrunn at lagmannsretten ikke hadde plikt til å begynne beslutningen om ikke å gi samtykke til ankebehandling.
- (24) Lagmannsretten har likevel gitt en begrunnelse. Om *lovanvendelsesanken* uttaler lagmannsretten dette:
- «Til anken over lovanvendelsen vises det til tingrettens dom side 11 følgende, hvor tingretten utførlig gjennomgår hjemmelsrekken og etter en forsvarlig vurdering basert på relevante og dekkende autoritative rettskilder på side 14 kommer til at legalitetsprinsippet er oppfylt. Lagmannsretten deler denne vurderingen fullt ut.»
- (25) I anken til lagmannsretten gjorde A gjeldende at det ikke er hjemmel for å straffe ham, fordi smittevernloven § 2-3 fjerde ledd bare gir adgang til å forskriftsfeste varslingsplikten for *helsepersonell*. Anførselen synes ikke å ha vært vinklet på samme måte ved tingrettens behandling, og den er ikke uttrykkelig kommentert av lagmannsretten. Tingrettens drøftelse etterlater imidlertid ikke tvil om at det var tilstrekkelig klar hjemmel for å straffe A. Lagmannsretten har sluttet seg til tingrettens vurdering og dermed på et mer overordnet plan tatt stilling til anførselen. På dette punktet foreligger det da ikke feil ved begrunnelsen som gir grunnlag for opphevelse.
- (26) Når det gjelder anken over *bevisbedømmelsen under skyldspørsmålet*, har lagmannsretten gitt denne begrunnelsen:

«Lagmannsretten kan heller ikke se at det er svakheter ved tingrettens bevisbedømmelse. Det vises til tingrettens bevisvurdering på sidene 8-11 hvor sykdomsbildet på skipet beskrives i den perioden forelegget gjelder. Så langt lagmannsretten forstår er dette ytre hendelsesforløp uomtvistet jf. tingrettens merknad side 11 syvende avsnitt. Hva gjelder siktedes konkrete kunnskap om sykdomsbildet og hans handlinger vises det til tingrettens dom side 14-19. Tingrettens bevisvurdering tiltres fullt ut. Det samme gjelder forståelsen av begrepet ‘grunn til å anta’ som angir når kapteinen plikter å melde fra, se tingrettens dom side 15 nest siste avsnitt. Hva gjelder siktedes kunnskap som ga grunnlag for at han hadde grunn til å anta at det var smitte om bord, vises det særlig til tingrettens vurdering på side 17 andre avsnitt. Det er i støtteskriv til anke ikke gjort gjeldende forhold som ikke fullt ut forsvarlig er kvittert ut i tingrettens dom, og følgelig er det heller ingen alvorlige svakheter ved dommen.»

- (27) I lys av tingrettens grundige vurdering er dette en tilstrekkelig begrunnelse. Den etterlater ingen tvil om tingrettens dom eller om at spørsmålet om samtykke til ankebehandling er vurdert etter riktige kriterier.

Konklusjon

- (28) Lagmannsretten har ikke begått saksbehandlingsfeil. Anken må forkastes.
- (29) Kjennelsen er enstemmig.

S L U T N I N G

Anken forkastes.

Per Erik Bergsjø
(sign.)

Bergljot Webster
(sign.)

Borgar Høgetveit Berg
(sign.)